

SPAUDOS, RADIO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

KAIŠIADORIŲ krašto šviesuoliai

Signatarui profesoriui Bronislovui Genzeliui – 80!

Vytautas BUDVYTIS

Pasitikdami Vasario 16-ąją – Lietuvos valstybės atkūrimo dieną – minėjome ir šią istorinę dieną gimusio 1990 m. Kovo 11-osios Akto signataro profesoriaus Bronislovo Genzelio 80-meį. B. Genzelis 1946–1954 m. gyveno Kaišiadoryse ir mokėsi Kaišiadorių vidurinėje mokykloje. Kaišiadoryse gyvena profesorius sesuo Albina Šiškienė. Kaišiadorių kapinėse palaidoti tėvai – Jurefa ir Kostas Genzeliai.

B. Genzelis gimė 1934 m. vasario 16 d. Aukštadvaryje (tuometinė Trakų apskritys). Mokėsi Alytaus pradinėje (1942–1946), Kaišiadorių vidurinėje mokyklose (1946–1954), Maskvos M. Lomonosovo universitete (1954–1959). 1959 m. vedė Apoloniją Gruodytę. 1961–1964 – Lietuvos istorijos instituto aspirantas. 1963 m. apgynė filosofijos mokslo kandidato, o 1973 m. – daktaro disertacijos. Dėstė Šiaulių pedagoginiame institute (1959–1961), Vilniaus universitete (1964–1992). Nuo 1965 m. – docentas, nuo 1976 – profesorius. Dėstė visuotinės filosofijos istorijos, Lietuvos kultūros istorijos kursus. 1997 m. išrinktas Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Istorijos katedros profesoriumi, ėjo fakulteto tarybos ir VDU Senato nario pareigas. Skaitė Lietuvos kultūros istorijos, politinių ir socialinių teorijų raidos Lietuvoje ir politinės filosofijos kursus. Nuo 2005 m. gruodžio mėn. VDU Senato narys. 2010 metais suteiktas VDU garbės profesorius vardas. 1958–1990 m. TSKP narys, 1989–1990 m. LKP CK biuro narys. 1989 m. kovo mėn. išrinktas TSRS liaudies deputatu Kretingos nacionalinėje teritorinėje rinkiminėje apygardoje. 1989–1990 m. TSRS AT narys.

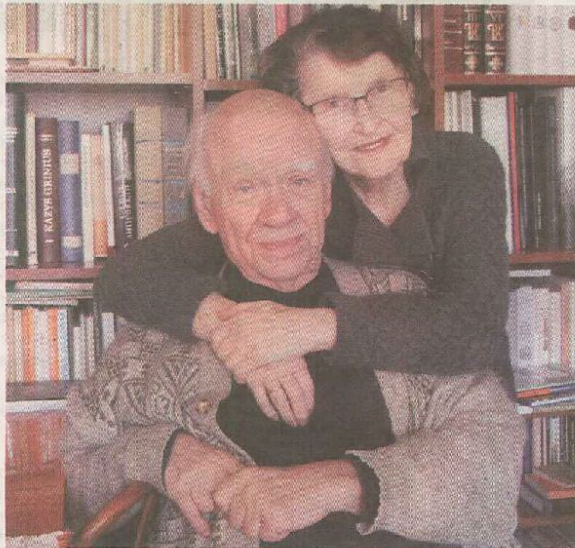
1988–1990 m. Lietuvos Persivarkymo Sąjūdžio (LPS) iniciatyvinės grupės narys. Sąjūdžio Seimo tarybos narys. Kovo 11-osios Akto signataras. 1990–1992 m. LR Aukščiausiosios Tarybos deputatas, darbo švietimo, mokslo ir kultūros bei Lietuvos Konstitucijos rengimo komisijose, 1992–1996 m. LR Seimo narys. Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto pirmininkas. 1996–2008 m. LSDP narys.

Prof. B. Genzelis turia Lietuvos kultūros sąveika su kitomis tautomis (lenkų, rusų, vokiečių, ukrainiečių, latvių, čekų). Iš viso yra išleides 19 knygų, parašęs daugiau kaip 200 mokslinių straipsnių (lietuvių, rusų, lenkų, anglų, vokiečių, prancūzų, čekų, latvių, estų, ukrainiečių kalba) ir parengęs apie 1000 publikacijų periodinėje spaudoje. Savo pastebėjimus išdėstė monografijose „Švietėjai ir jų idėjos Lietuvoje“ (1972), „Kultūrinė sąveika“ (1989), „Socialinės ir politinės minties raida Lietuvoje: būli ar nebūti Lietuvos?“ (2005) ir kt. Sudarė „Filosofijos istorijos chrestomatija“ (6 knygos, 1974–1987 m.). Naujausias profesorius knygoje „Tautinės savimonės išlikimas ir bendrimas Lietuvos okupacijos sąlygomis“ (2012) bandoma pažvelgti į lietuvių savasties išsaugojimą okupacijos sąlygomis ir į aplinkybes, atvedusias žmones į Sąjūdį, o per jį į nepriklausomos valstybės atkūrimą.

Gražaus jubilėjaus proga publikuojame interviu su profesoriumi.

Vytautas Budvytis: Kaip susidomėjote filosofija? Savaimė ar buvo kokios nors postūmis?

Bronislovas Genzelis: Čia labai atsi-

Prof. B. Genzelis su žmona Apolonija namuose Antakalnyje, Vilniuje. Autoriaus nuotr.

tiktinis ir gal net nelabai gražus susidomėjimas filosofija. Kai buvau moksleivis, šalia mūsų buvo vyskupija ir vyskupo biblioteka (Kaišiadorių vyskupijos kurijos rūmai – V.B.). Mes, vaikai, lindom į tą biblioteką. Pagrindinis tikslas buvo pašto ženklai. Tada buvo madinga būti filatelistas. Išdavom per langų tu pašto ženklų. Ir ten aš suradau Platono raštus. Tuomet pirmą kartą sužinojau, kas yra ta filosofija. Taigi atsitiktinai esu suradęs tuos raštus Kaišiadorių vyskupo bibliotekoje, kuri buvo uždaroma, apleista, langai užkalti ir niekas jos neprižiūrėjo. Kiek man buvo tada – gal 14–15 metų. Vėliau iš vyskupijos padarė ligoninę.

V.B.: O kaip atrodė tie pokariniai Kaišiadorys tuo metu?

B.G.: Mano, pavyzdžiui, mokykla buvo per kelis pastatus išsidėčiusi, priešais geležinkelio stotį. Geležinkeliniame ten buvo ar kažkas... Čia buvo ir toks skverniukas. Tai čia visą laiką (partizanų – V.B.) lavonai gulėdavo – per langus matydavom.

Mūsų klasė buvo labai draugiška, sutarėme. Neįsivaizduoju, kad būtų iš ko nors tyčiojami ar kas nors panašaus.

V.B.: O su klases draugais vėliau bendravote?

B.G.: Tai beveik visą laiką su daugeliu. Dabar tai jau kitaip – beveik gyvųjų nebėra visų. Na, va vienas iš tų, kur irgi jau bendravom, buvo Petras Murauskas. Jis baigė karininkų mokyklą. Vedė tamaudamas armijoje ukrainietę. Ir jis po to siekė karinės karjeros. Tapo pulkininku, vėliau vadovavo zeminės artilerijos pulkui. Mes visą laiką palaikydavom su juo ryšius.

Mano klasėje buvo toks garsus sportininkas Adolfas Varanauskas. Kaišiadoryse jį turbūt žino. Rutulio stūmikas. Olimpinių žaidynių dalyvis. Tuo laiku jis buvo vienas iš garsiausių sportininkų, paskui tapo docentu Kūno kultūros institute. Su juo bendravom iki jo mirties.

Na, buvo dar vienas bendrklasės Albertas Steponavičius. Pradžioje karu mokėmės, vėliau jį perkėlė į aukštesnę klasę, todėl baigė metais anksčiau. Vilniaus universitete jis buvo anglų kalbos katedros vedėjas, profesoriumi. Iki praėjusių metų dirbo Lenkijoje, profesoriumi Baitstogės universitete.

V.B.: Ar tuo metu pažinojote Algirdą Brazauską?

B.G.: Na, kaip čia pasakyti. Brolių Gerardą pažinojau. Gerardo žmona Dalia buvo mano klasės draugė. Gerardas – mano žmonos bendramokslis Kauno politechnikos institute. Jį pažinojau. O brolių Algirdą? Žinojau, kad yra ir tiek. Iki Sąjūdžio man neteko su juo susidurti akistakai.

V.B.: Ar dalyvavote kokioje užkasinėje veikloje Kaišiadoryse?

B.G.: Tuo metu prieraujančio laikraščio veikė jaunųjų literatų būrelis. Ir aš buvau to būrelio pirmininkas. Dabar net negaliu pasakyti, ką aš ten rašiau. „Bolševikų kelias“ vadinosi, ar kaip. Nebeprisimenu.

V.B.: 1949 m. buvo scenos mėgėjų būrelis Kaišiadorių mokykloje, kuriam vadovavo Mykolas Arlauskas. Tarp vaidintojų buvo Gerardas Brazauskas ir Jūs?

B.G.: Ne. Tikrai, ne. Mykolas Arlauskas – kaišiadorištas, iš Algirdo Brazauskos klasės, o ne iš Gerardo Brazauskos. Jis baigė Žemės ūkio akademiją, apsigynė daktaro (dabar habilit. dr.) vardą. Jis irgi yra signataras, išrinktas Dotnuo vadovavo scenos mėgėjų būreliui, nežinau.

V.B.: O kur Kaišiadoryse gyvenote?

B.G.: Pradžioje gyvenom dabartinėje Vytauto gatvėje (prie malūno), paskui – dabartinėje Gedimino gatvėje. Persikėlėme dėl to, kad jau po tėvo mirties tą namą nugriovė. O tas paskutinis namas dar tebežėstovė. Ten gyvena mano sesers sūnus.

V.B.: Profesoriau, kurie Kaišiadorių vidurinės mokyklos mokytojai Jums įsiminė?

B.G.: Buvo geografijos mokytojas Benediktas Runkevičius. Jis vienas iš tų, kuris man yra daug padėjęs. Vėliau jis buvo mokyklos direktorius.

Prisimenu dar Gerardą Žilinską. Jis dėstė geometriją. Prieškariu Mančesterio universitete (Anglijoje) apsigynė matematikos mokslų daktaro disertaciją. Pokario metais šis laipsnis jam nebuvo pripažintas. Jis gyveno Kaišiadoryse ir dėstė. Vėliau jis mane įtikinėjo: kam tu lendi į filosofiją, jeigu gali Maskvos universitete studijuoti tiksliausius mokslus.

V.B.: Buvote gabus tiems dalykams?

B.G.: Aš matematikoj priklausiau prie tų mokinių, kurie niekada mažiausiai 5 nėra gavę. Po kiek laiko, kai baigiau

Maskvos universitetą ir studijavau aspirantūroje, sutikau jį. Jam jau buvo laipsnis pripažintas ir jis vadovavo Aukščiosios matematikos katedrai Vilniaus universitete. Jis mane paklausė: „Ar nesigaili, kad baigė filosofiją?“ Atsakiau, jog ne. Bet, kiek žinau, filosofai gali domėtis ir matematika.

Aš, būdamas aspirantu, vaikščiojau į jo dėstomas analitinės geometrijos paskaitas. Jis mane supažindino su Jonu Kubiliumi, rektoriumi. J. Kubilius tuo laiku dėstė tikimybių teoriją. Man ši teorija buvo įdomi. Pasiprašiau laisvu klausytoju į paskaitas. Kai baigėsi mano aspirantūra, J. Kubilius paklausė: „Ar nenori dirbti universitete?“. Atsakiau, jog noriu. Taigi mokytojo Žilinsko dėka įsidarbinau Vilniaus universitete.

V.B.: Kaip kilo idėja, kadangi esate iniciatorius, leisti „Filosofijos istorijos chrestomatija“?

B.G.: Tai buvo labai ilgas ir sudėtingas kelias. Mano, supratimu, buvo būtina, kad kiekviena tauta savo kalba turėtų filosofinę literatūrą. Viskas prasidėjo nuo periodinio leidinio „Problemos“. Ir tada leidžiant šį leidinį, mes pradėjome kiekvienam numeryje publikuoti skyrelį „Iš filosofinio palikimo“, kurio pagrindinis tikslas buvo pratinėti visuomenę ir cenzūrą; jeigu iš karto išleisi Vakarų filosofijos istoriją, tai daugelį šokiruos. Paskui, kai „Problemų“ redakcinė kolegija buvo išvaikyta, paakeista, tai dalis teksto liko, ir tada buvo sumanyta leisti „Filosofijos istorijos chrestomatija“.

V.B.: Kokios, Jūsų nuomone, buvo padarytos klaidos atkuriant valstybę?

B.G.: Mano supratimu, investiciniai čekiai ir beribė privatizacija. Kodėl Lenkija stipriai laikosi? Lenkijoje privatizacijos, kaip tokios, nebuvo. Na, žemės ūkis – tai kitas dalykas. Ten nebuvo kolūkių, bet gamyklų niekas už litą neišdalino. Kaip buvo valstybės, taip ir liko. Kiek kitas dalykas – kai valstybė perduoda akcijas. Na, ir dabar gamyklas Lenkijoje yra pusiau valstybės. Vadina, neprivatizuotos taip, kaip pas mus už litą, už čekius. Lenkijoje gamykla (kaip „Orlen“ naftos gamykla) išleidžia emisijos čekius, ir žmogus gali jų nusipirkti. Man čia, tokia privatizacija pas mus yra viena iš didžiausių bėdų.

V.B.: Tai yra, turto atidavimas į privačias rankas?

B.G.: Atidavimas? Parduoti buvo galima. Mano supratimu, tarybiniais laikais didžiausia nesąmonė buvo, kai visokios kirpyklos, bausiuviai priklausė valstybei. O dabar kaip? Aš ne už tai, kad gamyklą jos direktoriai parduotų už litą. Bet gamyklkos direktorius jau turi, kur produktą realizuoti. Ir praktiškai pas mus tos gamyklkos (lengvoji pramonė ar kurias Lybys nupirko), kurios buvo privatizuotos direktorių neiširo. Gaila, kad labai daug jų privatizavo visokie Daktarai, Tulpimai ir panašiai, kurie apie gamybą visiškai negalvojo, tik kaip pinigų pasidaryti...

V.B.: Kuo dabar užsiimate, profesoriau? Jau nebedėstote?

B.G.: Ne. Užsiimu rašymu. Aš priklausau visokioms komisijoms. Tokioms

kaip Jaunųjų mokslininkų premijų komisija, Seme įsteigta medalia „Tamaui Lietuvai“; įteikiama G. Petkevičiaus, Bitės gimtadienio proga komisija ir kt.

V.B.: Rašote atsiminimus ar turite knygų rašto sumanymų?

B.G.: Taip, aš bandysiu rašyti atsiminimus. „Lietuvos kultūros istorijos“ papildymą esu atidavęs „Versus aureus“ leidyklai. Bet kol kas leidyba neįdėta vietos.

V.B.: Kokia, Jūsų nuomone, dabartinė politinė ir kultūrinė situacija Lietuvoje ir kokias negeroves išvengiate?

B.G.: Kultūrinės politikos nebuvimą. Aš neįsivaizduoju valstybės be savos kultūrinės politikos. Bet jos nebuvimas yra geriau negu buvimas anojai liberaliai vyriausybei, kad „Mes europiečiai“ ir pan. Jūs turbūt žinote kamietį vokiečių Vilyū Normanią. Defiliitį pasakė. Jeigu norite mane įžeisti – pavadinkite „lietuviu“. Štai iki ko prigyvenome. Bet vėliau – su tuo negalima kovoti kokiom nors petijomis. Čia ne nuo vieno asmens, o nuo visuomenės sąmoningumo priklausoma.

V.B.: O kokius gerus dalykus žinote Lietuvoje šiais laikais?

B.G.: Lietuva yra nepriklausoma demokratinė valstybė ir reikalaujama, kad valstybės šeiminkai yra Lietuvos piliečiai. Anksčiau to nebuvo.

Na, Lietuvoje nėra jokių sunkių ir yra pakankamai stabili. Tai ne Ukraina ar kokie Balkanai. Lietuva yra pakankamai stabili.

V.B.: Esate minėjęs, kad būtent teisingas nebuvo mūsų valstybės problema?

B.G.: Teisėtvarėje – absoliutus chaosas. Negalima sakyti apie visą. Apie tai, kas aš nesu blogos nuomonės, bet apie Konstitucinį teismą esu pačios blogiausios nuomonės. Čia praktiškai padaryta spraga įstatymuose, kad nepriebotos Konstitucinio teismo kompetencijų ribos. Pasakyta: Konstitucinio teismo sprendimas yra galutinis ir nestužiamas. O kokiais klausimais? Dabar jie pradeda visais klausimais reikšti savo nuomonę. Tai kas dabar darosi? Mūsų šalis – parlamentinė respublika. O Konstitucinis teismas nutaria, kad prokuroras niekam nepavaldu – tai yra unikalus atvejis. Bei tai, kad Saugumo departamentas, STT – niekam nepavaldu. Tik prezidentui. Tai praktiškai Lietuva kuriama autoritarinė valstybė.

V.B.: Ko Jūs palinkėtumėte Lietuvai ateityje? Ko tikėtumėtės, ko norumėte?

B.G.: Linkėčiau Lietuvai kuo greičiau tvarkyti teisėtvarę, kad ji iš tikrųjų taptų demokratine valstybe. Konstitucijoje yra spraga, pirmiausia, dėl Konstitucinio teismo. Norėčiau, kad Seimas įgytų drąsos ir tas Konstitucijos spragas ištaisytų. Šiaip, kaip demokratinės šalies, mūsų Konstitucija yra pakankamai normali. Linkėčiau, kad būtų gyvenama pagal Konstituciją, taisybiariausia. Dabar yra tendencija, kurios baugina, siekia paversti mūsų valstybę antidemokratinė. Jos veda valstybę ne tik į niekur, bet ir į pražūtį.

V.B.: Dėkoju už pokalbį.

Kaišiadorių vidurinės mokyklos c klasė (apie 1950 m.). Antroje eilėje pirmas iš kairės – A. Varanauskas, trečias – B. Genzelis, ketvirtas – istorijos mokytojas E. Balionis, šeštas – geografijos mokytojas B. Runkevičius. Trečioje eilėje pirmas iš kairės – P. Murauskas, trečias – A. Žitkus. Ketvirtoje eilėje trečias iš kairės – V. Janulis